

NIJOLE LIETUVNINKAITE

KAUNO UNIVERSITETO FAKULTETŲ IR JŲ PADALINIŲ BIBLIOTEKOS

Kauno universitete veikė ne tik centrinė biblioteka (toliau — KUB). Tęsiant jos veiklos tyrinėjimą, reikia nustatyti šios bibliotekos ryšį su fakultetų ir jų padalinių bibliotekomis. Pagrindinių jų veiklos bruožų apžvalga padės įvertinti fakultetų bibliotekų įtaką KUB fondo didėjimui bei skaitytojų aptarnavimo darbui.

Kauno universitetą (Lietuvos universitetą, nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo, o nuo 1949 m. Kauno valstybinį universitetą) iki 1940 m. sudarė 7 fakultetai: Teologijos-filosofijos, Evangelikų teologijos (1925—1936), Humanitarinių mokslų, Teisių, Matematikos-gamtos, Medicinos ir Technikos¹. Visi fakultetai kūrė savas bibliotekas. Jų, kaip pagalbinių mokslo įstaigų, steigimą numatė universiteto statutas². Bibliotekų organizavimas fakultetuose turėjo ne tik bendrų, bet ir skirtingų bruožų.

Fakultetų bibliotekos skyrėsi fondų dydžiu. Jų vadovais tapo katedrų ar seminarų vedėjai bei kiti dėstytojai. Keli fakultetai (Humanitarinių mokslų, Technikos, Teisių, Teologijos-filosofijos) gavo etatinių bibliotekininkų, kitų bibliotekas prižiūrėjo katedrų darbuotojai. Fakultetų bibliotekos gaudavo lėšų iš valstybės biudžeto. Jų finansavimas sumažėjo tik 1939 m., nes atitinkamai buvo sumažintas valstybės biudžetas. Iki tol bibliotekos gaudavo nuolatinę valstybės paramą. Bendros kasmetinės fakultetų bibliotekų lėšos dvigubai viršijo Kauno universiteto centrinei bibliotekai skiriamas lėšas (1937 m. jos gavo 73 050, o KUB — 30 000 litų; 1938 m. — atitinkamai 77 100 ir 35 000 litų)³.

Po penkerių veiklos metų fakultetų bibliotekos turėjo per 100 000 spaudinių fondą⁴. Reikalingą literatūrą jos užsakydavo centralizuotai per KUB, pateikdamos jai sąrašus. Šių bibliotekų fondai gausėjo ir įstaigų ar pavienių asmenų dovanų dėka. Didesnės fakultetų bibliotekos turėjo dalykinius arba sisteminius katalogus. Jų fondai atsispindėjo ir KUB sudarytame suvestiniame kataloge. Pirmiausia bibliotekos aptarnaudavo savo fakulteto skaitytojus. Kiti turėjo gauti bibliotekos vedėjo leidimą. Spaudinių išdavimo į namus taisyklės nesiskyrė nuo KUB skaitytojų aptarnavimo tvarkos. Literatūrą į namus gaudavo tik jaunesnieji bei vyresnieji mokslo darbuotojai ir privatdocentai. Studentus ir laisvuosius klausytojus bibliotekos aptarnavo vietoje. Jie spaudinius į namus gaudavo tik rašydami seminaro ar diplominių darbų. Su bibliote-

¹ Vytauto Didžiojo universiteto įsakymai. K., 1934. P. 1.

² Ten pat. P. 10.

³ Išlaidos bibliotekoms pakeistame 1939 m. valstybės biudžete // Bibliografijos žinios. 1939. Nr. 6. P. 179.

⁴ Lietuvos universitetas. 1922—1927. Pirmųjų penkerių metų veikimo apyskaita. K., 1927. P. 5.

komis reikėjo atsiskaityti iki semestro pabaigos. KUB padėjo fakultetų bibliotekoms geriau aptarnauti skaitytojus. Tuo siekta sumažinti lankytojų srautą pačioje KUB, kuri neturėjo tinkamų sąlygų patenkinti viso universiteto skaitytojų poreikius. 1934 metais KUB ėmėsi steigti savo skaityklos filialus fakultetų bibliotekose. Tai buvo vienas iš skaitytojų aptarnavimo gerinimo būdų. Išliko opus ir mokomosios literatūros klausimas. Jai įsigyti reikėjo daug papildomų lėšų. KUB direktorius Vac. Biržiška ragino domėtis šia problema netgi studentų organizacijas, kad šios aprūpintų savo narius mokslo vadovėliais.

Visos fakultetų bibliotekos savarankiškai veikė iki 1940 m. Tų metų sausio mėn. į Vilniaus universitetą iš Kauno perkelti Teisių ir Humanitarinių mokslų fakultetai, o vasarą — ir Matematikos-gamtos. Fakultetų bibliotekos buvo sujungtos su KUB ir tapo jos filialais⁵. Jie atidaryti Medicinos, Filologijos ir Cheminės technologijos fakultetuose. Kurį laiką prie KUB veikė ir techninės literatūros filialas, anksčiau — Technikos fakulteto biblioteka. Ji perkelta karo metais, sugriovus universitetą rūmus Linksmadvaryje. 1950 m. šio filialo spaudiniai pateko į bendrą KUB fondą, nes jį laikyti buvo neracionalu. Pokario metų fakultetų bibliotekų veiklai apibūdinti kol kas turime tik 1947 m. spaudinių išdavimo duomenis. Daugiausia spaudinių minėtais metais išdavė Medicinos fakulteto biblioteka — 12 544 egz., tuo tarpu Filologijos fakulteto biblioteka — tik 1 666 egz.⁶

Kauno universiteto fakultetai kūrė ne tik bendras fakultetines, bet ir katedrų, laboratorijų, kabinetų bei seminarų bibliotekas. Dauguma jų nespėjo išaugti iki didesnių bibliotekų. Jas galime apibūdinti kaip spaudinių rinkinius.

Teologijos-filosofijos fakulteto biblioteka. Ji įkurta 1922 m. kovo mėn.⁷ Jau antrasis fakulteto tarybos posėdis apsvarstė spaudinių komplektavimą. Fakulteto profesoriams pasiūlyta pateikti reikalingų knygų sąrašus. Bibliotekos fondo branduoliu tapo kun. J. Štrimo padovanoti 15 pavadinimų 189 spaudiniai⁸. Profesorius J. Eretas iš savo asmeninės bibliotekos paskolino kelis šimtus vokiečių ir romėnų literatūros knygų ir leido studentams jomis naudotis. Nuo 1922 m. biblioteką tvarkė studentas P. Juraitis. 1922 m. pabaigoje fakulteto bibliotekoje buvo 196 pavadinimų 399 spaudiniai. Fakultetas nupirko 107 knygas. Gauta dovanų iš dėstytojų ir dvasininkų. Vyskupas J. Skvireckas padovanojo 40, kun. A. Petraitis iš JAV — 24, prof. S. Salkauskis — 9, prof. Pr. Bučys — 5 knygas⁹. Kitais metais biblioteka įsigijo 561 leidinį. Ji vėl gavo nemažai dovanų: iš kun. A. Petraičio — 97, prof. K. Saulio — 6, prof. A. Dambrausko — 28 knygas. Mirus kun. Mačerniui, fakulteto bibliotekai paliktos 102 knygos. Iš viso 1923 m. fonde buvo 286 pavadinimų 1 001

⁵ Užkuraitė S. Kauno politechnikos instituto bibliotekos veikla 1923—1965 metais // Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. V., 1966. T. 5. P. 72.

⁶ Ten pat. P. 73.

⁷ Lietuvos universiteto veikimo apyskaita 1922.II.16—1924.VI.15. K., 1924. P. 55.

⁸ Ten pat. P. 55.

⁹ Ten pat.

spaudinys¹⁰. Iki 1924 m. birželio 15 d. biblioteka įsigijo 608 pavadinimų 1588 spaudinius. Dovanų gauta tik viena knyga iš prof. J. Totoraičio. Biblioteka prenumeravo 14 pavadinimų teologijos, religijos, istorijos ir filosofijos periodinius leidinius, leidžiamus užsienyje. Ji komplektavo teologijos, istorijos, filosofijos, grožinės literatūros, teisės ir visuomenės mokslo knygas. Bibliotekos vedėju iki 1926 m. buvo prof. B. Cesnys, vėliau — P. Dovydaitis, J. Grinius, Pr. Kuraitis ir A. Maceina. Bibliotekiniškais dirbo P. Juraitis, V. Burba, Č. Grincevičius. 1927 m. biblioteka užėmė vieną kambarį. Jos fondas gausėjo gana sparčiai. Iš istorijos, kalbos ir literatūros leidinių sudaryti istorijos bei literatūros seminarų spaudinių rinkiniai. 1926 m. fakulteto bibliotekos fonde buvo 1176 pavadinimų 2252 spaudiniai¹¹. 1931 m. biblioteka praturtėjo vertinga kun. Balsevičiaus asmenine biblioteka, atitekusia jai testamentu¹². Čia buvo svarbių pasaulinės literatūros, istorijos, teologijos, gamtos mokslų, lituanistikos veikalų. Kai kurių lituanistinių leidinių nežinojo net tuometiniai bibliografai. 1932 m. vasaryje bibliotekoje užregistruoti 3272 spaudiniai¹³. Jų piniginė vertė sudarė 72 514,45 lito. Tolesni veiklos metai irgi buvo sėkmingi. 1937 m. bibliotekos katalogai pertvarkyti pagal dešimtainę klasifikacijos sistemą¹⁴. 1936 m. biblioteka atidarė skaityklą, 1937 m. nupirka 1622 knygos bei gauta dovanų 214 leidinių¹⁵. Lietuvos katalikų mokslo akademija 1938 m. perdavė prof. P. Brenderio asmeninę biblioteką (apie 1 000 egz.)¹⁶. 1940 m. pradžioje fondas padidėjo iki 6 140 spaudinių¹⁷.

Biblioteka daugiausia naudojosi šio fakulteto studentai. 1940 m. liepos mėn. fakultetas buvo uždarytas. Jo veikla trumpam atnaujinta karo metais. 1944 m. fakulteto bibliotekos spaudiniai pateko į KUB. Uždarius Kauno universitetą, bibliotekos palikimas atiteko Kauno politechnikos institutui (dabar — Kauno technologijos universiteto) bibliotekai. Iš ten dalis spaudinių perduoti Kauno viešajai, Vilniaus universiteto bei Kauno kunigų seminarijos bibliotekoms.

Evangelikų teologijos fakulteto biblioteka. Šis fakultetas pradėjo veikti 1925 m. rudenį. Žinios apie fakulteto biblioteką spaudoje pateiktos tik epizodiškai. 1926 m. evangelikų laikraštis „Mūsų žodis“ informavo, kad biblioteka turi jau keletą šimtų veikalų ir toliau komplektuojama¹⁸. Tą patvirtina ir pirmojo penkmečio universiteto veiklos apyskaita. Čia pažymėta, kad organizuojama fakulteto biblioteka. Iš pradžių

¹⁰ Lietuvos universiteto veikimo... P. 55.

¹¹ Lietuvos universitetas... P. 186.

¹² Teologijos-filosofijos fakultetui paskyrė daug knygų // Lietuvos studentas. 1932. Nr. 7. P. 6.

¹³ Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16—1932.IX.1) apyskaita. K., 1933. P. 191.

¹⁴ VDU žinios. 1937. Nr. 1. P. 36.

¹⁵ Ten pat. P. 36.

¹⁶ Kronika // Bibliografijos žinios. 1938. Nr. 5. P. 198.

¹⁷ VDU Teologijos-filosofijos fakulteto biblioteka // Bibliografijos žinios. 1940. Nr. 1. P. 30.

¹⁸ Lietuvos universiteto evangelikų teologijos fakultetas // Mūsų žodis. 1926. Nr. 1. P. 28.

jos vedėju buvo doc. V. Gaigalaitis, bibliotekininku — R. Vymeris. Duomenų apie spaudinių fondo dydį nerasta nė vienoje universiteto veiklos apyskaitoje. Galima manyti, kad iki 1936 m. sukaupta per 1 000 egz. spaudinių. Tai liudija Kauno technologijos universiteto ir Kauno viešojoje bibliotekose išlikusių knygų inventoriaus numeriai. 1936 m. uždarius Evangelikų teologijos fakultetą, jo bibliotekos spaudiniai perduoti KUB. Bibliotekoje buvo evangelikų bažnyčios istorijos, filosofijos, teologijos, grožinės literatūros leidinių.

Humanitarinių mokslų fakulteto bibliotekos ir muziejai. Bendroji fakulteto biblioteka įsteigta 1922 m. Po dvejų veiklos metų ji turėjo 3 124 pavadinimų 6 257 egz. spaudinių fondą¹⁹. Jį sudarė istorijos (23%), filosofijos (36%), filologijos (28%), grožinės literatūros (13%) leidiniai. Kalbinė sudėtis tokia: vokiečių kalba — 57%, rusų — 25%, lietuvių — 10%, kitos kalbos — 8%. Kaip matome, vyravo užsienio kalbos. Fakulteto bibliotekai iki 1925 m. vadovavo prof. E. Volteris, dėstęs senovės bulgarų kalbą bei vedęs Lietuvos istorijos seminarą. Po to vedėju tapo prof. V. Šilkarskis. 1927 m. bibliotekos fondas siekė 7 303 egz. spaudinių, kurių vertė buvo 53 655 litai²⁰. Tais metais Humanitarinių mokslų fakultetas persikėlė į Didžiuosius universiteto rūmus. Gavus erdvesnes patalpas, kuriamos atskirų seminarų bibliotekos. Seminarai ugdė studentų savarankiško mokslinio darbo įgūdžius. Tam reikėjo sukaupti ir reikiamos literatūros.

Iki 1932 m. fakultete įsteigtos kelios seminarų bibliotekos. Jų fondų dydis buvo toks: lituanistikos — 1 067, slavistikos — 1 871, klasikinės filologijos ir lyginamojo kalbų mokslo — 1 042, Vakarų Europos literatūros (prancūzų, italų, anglų) — 1 646, istorijos — 1 530, germanistikos — 850 egz. spaudinių²¹.

1937 m., sumažėjus biudžetinėms lėšoms, seminarų bibliotekoms pradėjo trūkti prancūzų, anglų, visuotinės istorijos ir kitos mokslinės literatūros²². Kol kas neturime duomenų apie tolesnę seminarų bibliotekų veiklą. Jų spaudiniai po universiteto uždarymo pateko į įvairias bibliotekas. Germanistikos ir Vakarų Europos literatūros knygų rinkiniais dabar naudojasi Kauno humanitarinio fakulteto katedros. Nemažai leidinių turi Kauno technologijos universiteto, Kauno viešoji bei Vilniaus universiteto bibliotekos. Fakultete veikė eksperimentinis psichologijos institutas, vadovaujamas prof. J. Vabalo-Gudaičio. 1932 m. jis turėjo 400 egz. specialiosios literatūros rinkinį.

Ne mažiau reikšmingi Humanitarinių mokslų fakulteto muziejų fondai, turėję ne tik spaudinių, bet ir rankraštines bei ikonografinės medžiagos. Fakulteto taryba 1923 m. kovo 12 d. įsteigė Kultūros muziejų²³. Tų pačių metų rudenį jo vedėjas J. Tumas-Vaižgantas „Lietuvos“ dienraštyje aptarė muziejaus uždavinius ir surinktą medžiagą²⁴. Kartu jis kvietė vi-

¹⁹ Lietuvos universiteto veikimo ... P. 206.

²⁰ Lietuvos universitetas ... P. 206.

²¹ Vytauto Didžiojo universitetas ... P. 212.

²² VDU žinios. 1937. Nr. 1. P. 47.

²³ Lietuvos universiteto veikimo ... P. 77.

²⁴ Tumas J. Kultūros muziejus // Lietuva, 1923. Lapkr. 4. Nr. 249. P. 4.

suomenę prisidėti prie eksponatų rinkimo. Muziejus numatė sukaupti Lietuvos kultūros darbuotojų korespondenciją, literatūros rankraščius, spaudinius, fotografijas, dailės kūrinius ar jų eskizus, netgi architektūros projektus. Vienoje vietoje esanti medžiaga turėjo padėti lietuvių kultūros tyrinėtojams. Iš pradžių eksponatai buvo grupuojami medžiagą pateikusių asmenų personaliniais katalogais. Vien į J. Tumo-Vaižganto katalogą įregistruoti 1907 eksponatai. Sutvarkyti A. Dambrausko-Jakšto (1000 eksp.), S. Salkauskio, Pr. Mašiotio bei kitų asmenų rinkiniai. Iš viso muziejus tuo metu turėjo per 3000 saugojimo vienetų. Vėliau, pasitarus su KUB ir Valstybės muziejumi, surinkti spaudiniai atiduoti bibliotekai, o dalis eksponatų — minėtam muziejui. Fakulteto muziejus kaupė tik rankraštinį bei ikonografinį lietuvių rašytojų ir kitų kultūros veikėjų palikimą. 1924 metais jis pavadintas Humanitarinių mokslų fakulteto muziejumi. Dažnai buvo minimas ir kaip Rašliavos muziejus. Fakulteto taryba nusprendė jo turtą laikyti vedėjo J. Tumo-Vaižganto bute Aleksote. 1924 m. muziejus turėjo 3191 saugojimo vieneta²⁵. Jis ir toliau kaupė numatytą medžiagą. 1927 m. fonde užregistruoti 985 rankraščiai, 353 istoriniai dokumentai, 301 fotografija, 294 įvairūs dokumentai, 105 gaidų lapai, 78 šapirografuoti laikraščiai, per 4000 laiškų²⁶. Eksponatai gauti iš 653 asmenų bei draugijų. Itin vertingas buvo M. Jankaus spaudos draudimo laikotarpio archyvas. 1929 m., J. Tumui-Vaižgantui pasitraukus iš universiteto, muziejaus vedėju išrinktas prof. V. Mykolaitis-Putinas. Po metų (1930 m. spalio 3) fakultetas nutarė perkelti muziejų į KUB ir atiduoti Vac. Biržiškos globai²⁷.

Įdomi ir antrojo fakulteto muziejaus veikla. 1926 m. B. Sruoga organizavo Teatro (iš pradžių — Teatro meno) muziejų²⁸, kurio tikslas buvo Lietuvos ir lietuvių teatro istorijos, teatro literatūros rinkimas. Muziejus turėjo padėti teatro ir kultūros istorijos tyrinėtojams, kritikams ir, aišku, universiteto studentams. Kuriamas muziejus negavo jokių lėšų, todėl medžiagą tvarkė studentai²⁹. Net keliuose Lietuvos dienraščiuose 1926 m. pasirodė V. Krėvės-Mickevičiaus ir B. Sruogos kreipimasis į visuomenę. Muziejui trūko paramos renkant visą teatro medžiagą (afišas, programas, tekstus, leidinius, dekoracijų eskizus, fotografijas ir kt.). Šiai įstaigai iš pradžių vadovavo Humanitarinių mokslų fakulteto, Valstybės teatro ir KUB atstovai (B. Sruoga, L. Gira ir Vac. Biržiška). Vėliau B. Sruoga išskėlė mintį išplėsti muziejų iki teatro istorijos archyvo, kuris turėtų etatinių darbuotojų bei leistų teatro leidinius³⁰. Toks siūlymas liko be atgarsio. Teatro muziejaus fondas buvo kaupiamas pamažu. Jį laikė teatro istorijos seminaro patalpose, kuriose buvo ir šio seminaro spaudinių rinkinys. Rinkinio pagrindą sudarė iš KUB pasiskolintos įvairiakalbės knygos teatro klausimais. Rinkinys buvo nuolat papildomas naujais leidimais, įsigytais Kauno ar užsienio šalių kny-

²⁵ Lietuvos universiteto veikimo... P. 77.

²⁶ Lietuvos universitetas... P. 206.

²⁷ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 213.

²⁸ Lietuvos universitetas... P. 206.

²⁹ Samulionis A. Balyš Sruoga. V., 1986. P. 218.

³⁰ Ten pat. P. 219.

gynuose. Jo dydis kol kas nenustatytas. Persikėlus fakultetui į Vilnių, B. Sruoga tolesniam seminaro darbui išsivežė 658 leidinius³¹. Tikslių duomenų apie Teatro muziejaus fondo dydį neturime. Pokario metais dauguma surinktos medžiagos išsklaidyta po kelių bibliotekų archyvus. Keli šimtai smulkiųjų spaudinių (teatro afišų, programų, kvietimų) išliko Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. Itin vertingos — lietuviškų spektaklių ir vakarų, vykusių XX a. pradžioje Rusijoje, programos, žymių lietuvių aktorių U. Babickaitės ir St. Pilkos archyvų likučiai.

Humanitarinių mokslų fakulteto bibliotekos prisidėjo prie sėkmingo mokslinio ir pedagoginio darbo.

Teisių fakulteto biblioteka. Jau 1922 m. rudenį fakultetas pradėjo rūpintis steigti biblioteką. Jos vedėju išrinktas Vac. Biržiška³². Jį po metų paskyrus KUB vadovu, biblioteka patikėta prof. E. Balogui. 1923 m. sausyje sudaryta fakulteto bibliotekos komisija (prof. E. Balogas, doc. A. Tušenas ir doc. P. Salčius). Fondui komplektuoti trūko lėšų, todėl komisija kreipėsi paramos į visuomenę. JAV lietuviai Bagočius ir Bračiulis gavo įgaliojimus rinkti bibliotekai aukas pinigais ir knygomis. Teigiamų rezultatų nesulaukta. 1924 m. fakulteto biblioteka turėjo 1667 pavadinimų 2 220 knygų³³. Knygos įsigytos pirkimu ir dovanomis. Fakultetas bibliotekai nupirko 844 knygas už 13 018 litų 40 centų. Dovanų gautos 1 395 knygos. Iš Anglijos vyriausybės ir įstaigų biblioteka gavo 25 leidinius. Didžiąsią dovaną atsiuntė G. Foko knygynas iš Leipcigo — 1 000 knygų. Dr. Griunbaumas padovanojo 344, Užsienio reikalų ministerija — 13, Čekoslovakijos konsulas Lietuvoje — 13 spaudinių. Visas bibliotekos fondas 1924 m. tilpo trijose knygų spintose. Biblioteka komplektavo juridinę literatūrą, reikalingą studijoms ir seminarų darbams. Iki 1927 m. jos fonde susikaupė jau 3 200 spaudinių. Jų vertė sudarė 27 000 litų³⁴. Biblioteka veikė pirmuosiuose universiteto rūmuose. Kasdien ji aptarnaudavo vidutiniškai po 25—30 skaitytojų. Knygomis skaitytojai naudojosi vietoje arba imdavo į namus. Biblioteką lankė ir kitų fakultetų studentai. 1932 m. jos fondą sudarė 4 330 spaudinių³⁵. Tuo metu bibliotekos vedėju dirbo prof. A. Janulaitis, o bibliotekininku — A. Gineitis. Biblioteka turėjo abėcėlinį ir sisteminių katalogus. Įdomus išlikęs jos veiklos dokumentas — 1934 m. fondo patikrinimo aktas³⁶. Jame konstatuota, kad bibliotekos abėcėlinis ir sisteminis katalogai yra tvarkingi, tačiau trūksta nemažai spaudinių — 171 egz., daugiausia lietuviškų teisės vadovėlių. Komisija padarė išvadą, kad bibliotekos skaitytojai menkai kontroliuojami, nes trūksta darbuotojų. Ji rekomendavo paskirti bibliotekai 2 etatus ir nutarė prašyti fakulteto tarybą, kad imtųsi priemonių suieškoti dingusias knygas. Kaip matome, fakulteto bibliotekos darbe iškilo ir skaitytojų aptarnavimo problemų.

³¹ Ten pat. P. 215.

³² Lietuvos universiteto veikimo... P. 107.

³³ Ten pat. P. 111.

³⁴ Lietuvos universitetas... P. 215.

³⁵ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 225.

³⁶ KTUB. 6 lap. // Teisių fakulteto bibliotekos turtui patikrinti komisijos protokolas.

Matematikos-gamtos fakulteto bibliotekos. Siam fakultetui ypač stigo patalpų. Dėl to fakulteto bibliotekos buvo steigiamos katedrose ir kabinetuose. Iš pradžių dėstytojai ir studentai naudojosi perkeltos į universitetą Aukštųjų kursų bibliotekos spaudiniais. Didžiausios fakulteto bibliotekos buvo Matematinės analizės ir Botanikos katedrų.

Pirmaisiais veiklos metais Matematinės analizės katedra turėjo tik keliasdešimt knygų. Jų neužteko bibliotekai kurti. Šią problemą dažnai svarstė fakulteto matematikos skyriaus komisija. 1924 m. matematikos prof. O. Folko iniciatyva organizuotas matematikos seminaras ir biblioteka³⁷. Jos fondo pagrindą sudarė tais pačiais metais Vokietijoje už 2 000 dolerių įsigyta vertinga O. Folko mokytojo A. Foso asmeninė biblioteka (2 000 tomų ir per 4 000 brošiūrų bei atspaudų). Joje buvo vertingų XIX a. žurnalų komplektų, matematikos klasikų raštų bei kitų mokslo leidių, taigi galima buvo pradėti nuoseklų mokslinį darbą. Vėliau biblioteka įsikūrė pirmuosiuose universiteto rūmuose ir užėmė vieną kambarį. Iki 1930 m. jai vadovavo prof. O. Folkas, po jo — prof. Vikt. Biržiška. Biblioteką iš pradžių tvarkė jaunesnysis laborantas P. Katilius, vėliau — katedros asistentai O. Stanaitis ir R. Lakovskis. 1927 m. ja naudojosi per 250 Matematikos-gamtos ir Technikos fakultetų studentų. Tolesniais veiklos metais skaitytųjų padaugėjo iki 300. 1927 m. biblioteka turėjo 7 500 spaudinių³⁸. Lėšų komplektavimui ji gaudavo iš valstybės biudžeto. Kasmetinę 3 000 litų sumą biblioteka pirmiausia skyrė periodiniams leidiniams įsigyti. Turėtų lėšų neužteko visai reikalingai mokslinei literatūrai. Nemažai matematikos žurnalų biblioteka gaudavo mainais už universiteto leidinius. Vėlesnių (1928—1940) metų jos veiklos duomenų universiteto ataskaitose nerasta.

Botanikos katedrai priklausė botanikos bei augalų anatomijos ir fiziologijos kabinetai. Pastarasis turėjo tik nedidelį specialiosios literatūros rinkinį ir prenumeravo 4 mokslinius žurnalus. Botanikos kabinetas buvo įsteigtas 1922 m. kovo mėnesį. Jam vadovavo prof. K. Regelis. Jis daug nusipelnė kurdamas kabineto biblioteką. K. Regelis palaikė plačius mokslinius ryšius su daugelio užsienio šalių mokslininkais. Tai padėjo įsigyti vertingų veikalų, žurnalų. 1924 m. bibliotekoje buvo apie 1 300 botanikos leidinių³⁹. Sveicarijos Berno botanikos institutas padovanojo jai 50 savo leidinių. Biblioteka prenumeravo arba gavo mainais beveik 30 pavadinimų periodinių leidinių. 1927 m. jos fondą sudarė 3 000 spaudinių⁴⁰. Po veiklos dešimtmečio biblioteka turėjo 9 000 spaudinių ir gausų 38 160 lapų herbariumą⁴¹. Ji įsikūrė atskiroje patalpoje. Biblioteka aptarnavo specialiąją literatūrą ne tik studentus, bet ir katedros bei Botanikos sodo darbuotojus. Ji toliau plėtė leidių mainus su Danija, JAV, Suomija, Rusija ir kitomis šalimis. Iš jų už „VDU Matematikos-gamtos fakulteto

³⁷ Gylienė L., Užutienė A., Paulauskas V. Chemija, botanika, matematika Lietuvos universitete 1920—1940. V., 1988. P. 134.

³⁸ Lietuvos universitetas... P. 227.

³⁹ Lietuvos universiteto veikimo... P. 176.

⁴⁰ Lietuvos universitetas... P. 242.

⁴¹ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 247.

darbus“ 1932—1934 metais gauti 24 moksliniai žurnalai⁴². Per 1932—1936 m. įsigyti 1 295 leidiniai⁴³. Bibliotekos fondas pasiekė 10 295 spaudinius.

Specialiosios literatūros rinkinius (1932 m. iki 500 egz.) sukaupė Neorganinės ir analizinės chemijos, Histologijos ir lyginamosios anatomijos, Fizikos, Fizinės chemijos ir elektrochemijos, Organinės chemijos, Geografijos katedros⁴⁴. Rinkinius daugiausia sudarė moksliniai periodiniai leidiniai. 1932 m. po 1 000 spaudinių buvo Zologijos katedroje bei geologijos ir paleontologijos kabinete⁴⁵. Pastarasis gaudavo daug literatūros iš užsienio šalių mokslo įstaigų ir draugijų. Kabinetas turėjo geologijos žemėlapių komplektų.

1936—1940 m. laikotarpio fakulteto bibliotekų veiklos duomenų nerasta. 1940 m. Matematikos-gamtos fakultetas persikėlė į Vilniaus universitetą.

Medicinos fakulteto bibliotekos. Jas steigė fakulteto katedros. 1924 m. jos turėjo 1 080 spaudinių⁴⁶. Tuo metu daugelis fakulteto studentų naudojosi KUB, kurioje buvo gana didelis medicinos literatūros pasirinkimas. Katedros, kurias aptarnavo Vidaus reikalų ministerijos įstaigų (Valstybinės Kauno ligoninės ir Higienos instituto) laboratorijos bei bibliotekos, savų mokymo priemonių ir spaudinių įsigijo mažiau. Į fakulteto katedras pateko kelios asmeninės bibliotekos. Didžiausi fondai buvo Anatomijos ir Akių ligų (oftalmologijos) katedrų bibliotekų.

Anatomijos katedra komplektavo mokslo vadovėlius ir periodinius leidinius. Pastarųjų gaudavo iš Vokietijos. Bibliotekos fondą papildė ir anatomijos atlasai. 1927 m. biblioteka turėjo 750 spaudinių⁴⁷. Po penkerių metų jos fondas išsiplėtė iki 1 384 anatomijos ir antropologijos leidinių⁴⁸. Per 1932—1937 m. įsigyti tik 223 spaudiniai⁴⁹. Iš viso 1937 m. bibliotekoje buvo 1 607 spaudiniai.

Gausesnę biblioteką sukaupė Akių ligų katedra. Iš Vokietijos knygynų ji įsigydavo vadovėlių, periodinių leidinių bei atlasų. Biblioteka gavo nemažai dovanų, tarp jų okulisto V. Senbergo asmeninį rinkinį (109 egz.). 1927 m. fondą sudarė 2 700 spaudinių⁵⁰, iš jų 500 mokslinių žurnalų ir 1 500 disertacijų bei straipsnių atspaudų. 1932 m. biblioteka turėjo 3 230 spaudinių⁵¹.

Fiziologijos katedra iki 1937 m. surinko 1 249 spaudinių biblioteką⁵². Jos vertė buvo 72 398,76 lito.

⁴² Regelis K. Vytauto Didžiojo universiteto botanikos sodas, muziejus ir kabinetas 1932—34 metais // VDU Matematikos-gamtos fakulteto darbai. 1935. T. 2. P. 133—134.

⁴³ VDU žinios. 1937. Nr. 1. P. 96.

⁴⁴ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 244.

⁴⁵ Ten pat. P. 245.

⁴⁶ Lietuvos universiteto veikimo... P. 196.

⁴⁷ Lietuvos universitetas... P. 257.

⁴⁸ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 259.

⁴⁹ VDU žinios. 1937. Nr. 1—5. P. 109.

⁵⁰ Lietuvos universitetas... P. 266.

⁵¹ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 267.

⁵² VDU žinios. 1937. Nr. 1—5. P. 113.

Kelių šimtų spaudinių rinkinius 1932 m. turėjo šios fakulteto katedros: Akušerijos ir ginekologijos (521 egz.), Ausų, nosies ir gerklės ligų (668 egz.), Farmakologijos ir farmacijos (407 egz.), Fiziologijos (825 egz.). Kitose katedrose sukaupiti iki 100 spaudinių rinkiniai. 1932 m. į pastatytus Medicinos fakulteto rūmus persikėlė ir katedrų bibliotekos. Medicinos fakultetas veikė iki 1950 m. Po universiteto uždarymo visas fakulteto bibliotekų turtas perėjo Kauno medicinos instituto bibliotekos žinion.

Technikos fakulteto bibliotekos. Šis fakultetas turėjo vieną bendrą biblioteką ir specialiosios literatūros rinkinius katedrų kabinetuose ir laboratorijose. Fakulteto biblioteka veikė nuo 1922 metų. Iš pradžių ji naudojosi Teorinės ir pritaikomosios mechanikos katedros patalpomis. 1927 m. biblioteką įsikūrė pirmuosiuose universiteto rūmuose. Kartu su Technikos fakultetu 1931 m. ji persikėlė į Fizikos ir chemijos instituto rūmus Aleksote. Įsteigtos bibliotekos fonde buvo per 900 knygų ir 30 žurnalų penkiomis kalbomis⁵³. Dalį knygų padovanojo fakulteto dėstytojai. 1923 m. biblioteka įsigijo 237 knygas ir prenumeravo 20 technikos mokslų žurnalų. Ji ir toliau gana sėkmingai komplektavo technikos literatūrą. 1932 metais bibliotekos fondą sudarė 2 500 knygų, 1 500 brošiūrų ir 138 žurnalai septyniomis kalbomis⁵⁴. Nuo 1935 m. į biblioteką atkreipta daugiau dėmesio. Jos darbo laikas prailgintas iki 5 val. per dieną. Anksčiau dirbta 3 val. Iš naujo sutvarkytos inventoriaus knygos, įsigyta knygų spintų. Biblioteka sudarė naują sisteminį katalogą. Iki 1937 m. visiškai sutvarkyta per 2 500 spaudinių. Likusieji buvo sunkiau prieinami skaitytojams. Nuo 1936 m. biblioteka perėmė Technikos fakulteto studentų diplominių projektų archyvą. Per penkiolika veiklos metų susikauptė nemažai vertingos techninės literatūros. Didesnė fondo dalis (85%) buvo pirкта, o likusi gauta dovanomis arba mainais už fakulteto leidinį „Technika“. Viso fondo vertė 1937 m. sudarė 180 646,42 lito⁵⁵. Tais pačiais metais biblioteka turėjo per 3 500 knygų bei žurnalų komplektų ir beveik 3 000 brošiūrų bei disertacijų⁵⁶. 1940 metais bibliotekos fonde buvo 5 000 spaudinių⁵⁷.

Bibliotekai labai trūko etatinių darbuotojų. Visą laiką dirbo vienas bibliotekininkas. Darbuotojai keitėsi keletą kartų. Ilgamečiui bibliotekos vedėjui prof. P. Jankauskui 1934 m. išėjus į pensiją, jo vieton išrinktas prof. S. Dirmantas. 1935 m. pabaigoje bibliotekos vadovu tapo doc. J. Indriūnas. Jo padėjėju 1936 m. išrinktas inžinierius V. Klimavičius. Bibliotekininku iki 1933 m. vasaros buvo K. Tursa, iki 1935 m. gruodžio — V. Klimavičius. Nuo to laiko šias pareigas ėjo O. Venslovaite-Umbrasevičienė. Biblioteka aptarnavo Technikos fakulteto skaitytojus. Ja naudojosi ir kitų fakultetų studentai bei technikos darbuotojai.

⁵³ Lietuvos universitetas... P. 285.

⁵⁴ Vytauto Didžiojo universitetas... P. 285.

⁵⁵ VDU žinios, 1937, Nr. 1—5, P. 139.

⁵⁶ Technikos fakulteto biblioteka // VDU žinios, 1937, Nr. 1—5, P. 164.

⁵⁷ Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto biblioteka // Bibliografijos žinios, 1940, Nr. 1, P. 30.

Katedrų, jų kabinetų ir laboratorijų bibliotekėles galima apibūdinti pagal jų fondų piniginės vertės duomenis, pateiktus 1937 m.⁵⁸:

1. Architektūros katedros b-ka	(341,90 lito)
2. Cheminės technologijos katedros b-ka	(34 630,50)
3. Elektrotechnikos laboratorijos b-ka	(7 380,20)
4. Geodezijos ir kelių katedros kabinetų b-ka	(2 650,17)
5. Hidrotechnikos katedros kabinetų b-kos	(16 354,21)
6. Mechanikos kabineto b-ka	(2 844,25)
7. Mechaninės technologijos katedros laboratorijų b-kos	(1 616,65)
8. Pritaikomosios mechanikos katedros kabineto b-ka	(1 053,20)
9. Statybinės statikos katedros b-ka	(7 477,70)
10. Tiltų katedros b-ka	(3 117,05)

Duomenys rodo, kad fakulteto katedros nesukaupė didesnių spaudinių rinkinių. 1940 m. Technikos fakultetas pertvarkytas į du: Statybos ir Technologijos. Tolesnis Technikos fakulteto bibliotekos likimas jau aptartas šio straipsnio pradžioje.

Fakultetų bibliotekos turėjo tiesioginę įtaką universiteto mokslinei ir pedagoginei veiklai. Jos prisidėjo prie nuoseklaus mokslinio darbo, padėjo ugdyti studentų savarankiško darbo įgūdžius ir semtis žinių. Šioms bibliotekoms reikėjo aprūpinti universiteto studentus specialiąja mokslo ir mokymo literatūra. Centrinė biblioteka, atlikdama ne tik universiteto, bet ir nacionalinės bibliotekos funkcijas, nepajėgė patenkinti visų skaitytojų poreikių. Fakultetų bibliotekų finansavimas (nors ir nepakankamas) iš valstybės biudžeto irgi prisidėjo prie šios problemos sprendimo. Fondų komplektavimui buvo reikšmingi universiteto mainai su užsienio šalių bibliotekomis ir mokslo įstaigomis. Gautos dovanos taip pat papildė jų fondus vertinga moksline literatūra. Fakultetų bibliotekos labai rūpinosi periodinių mokslinių leidinių komplektavimu. Šie leidiniai skatino mokslinio darbo plėtrą. Visoms bibliotekoms būdinga tai, kad jų fonduose vyravo spaudiniai užsienio kalbomis. Negausi lietuviška tiek mokslinė, tiek mokymo literatūra galėjo sudaryti tik mažą fondų dalį.

Bibliotekoms buvo nelengva dirbti, nes trūko patalpų ir etatinių darbuotojų. Dėl to dažnai nukentėdavo ne tik skaitytojų interesai, bet ir pačių bibliotekų tvarkymas, jų fondų saugumas.

1950 m. uždarius Kauno universitetą, jo fakultetų bibliotekų fondai buvo išdalyti įvairioms Lietuvos bibliotekoms. Tad nelengva nuodugniai išanalizuoti fakultetų bibliotekų veiklą, tačiau jų savarankišką darbą iki 1940 metų galime vertinti kaip reikšmingą indėlį į universiteto veiklą.

Kauno technologijos
universiteto biblioteka

Įteikta 1991 spalio mėn.

⁵⁸ VDU žinios. 1937. Nr. 1—5. P. 143—163.

NIJOLE LIETUVNINKAITĖ
THE LIBRARIES OF KAUNAS UNIVERSITY FACULTIES
AND THEIR SUBUNITS

S u m m a r y

In this article the work of the libraries of Kaunas University faculties, done up to 1940, is analysed. Their principle task was to provide the readers with scientific and training literature. Technical Faculty, Theological-Philosophical Faculty, Faculty of Law and Faculty of the Humanities possessed the largest libraries. Other faculties organized libraries and collections of printigs (no more than 1000 copies) in departments, laboratories, for studies and seminars. The acquisition means were assigned by State Budget. Acquisition sources were these: book-shops, international library loan, gifts. The libraries of faculties worked self-dependently till 1940. They assisted the Central Library of Kaunas University in providing its readers with literature needful for studies. The libraries took part in pedagogical and scientific work of Kaunas University.